

Д. О. Вольницька,
м. Житомир

ПОРЯДОК СЛІВ ЯК МАРКЕР ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У призмі сучасних лінгвістичних досліджень провідне місце належить вивченню синтаксичного устрою мови. Посиленням інтересом до проблем синтаксису англійської мови у діахронії та синхронії позначені праці низки вчених: І. Р. Буніятова, Д. Денісон, Д. Лайтфут, Дж. Міллер, О. М. Мороховський, О. І. Смирницький, Г. П. Почепцов, Е. Траугот, О. Фішер, Р. Хог та інші. Істотний внесок у розвиток мови був зроблений Н. Хомським та його прибічниками (А. Редфорд, Т. Рейнхарт, М. Халле, Л. Хегман).

Серед науковців вирує думка щодо взаємодії між інформаційною структурою речення (ІСР) і синтаксисом. Вважають, що інформаційна структура речення впливає на мовні зміни, оскільки ранжування конститuentів у реченні є результатом впливу інформаційної структури речення.

Якщо ми ідентифікуємо відому інформацію як таку, яка є відома чи доступна слухачу, і нову – як невідому і недоступну, то у крос-лінгвістичному вимірі висновок буде таким, що відома інформація часто переедує новій, яка розташовується наприкінці речення [4].

У генеративній парадигмі топік та фокус тісно взаємопов'язані щодо ІСР. Проекція топіку (ТорР) наголошує на топікалізованих конститuentах, виражаючи відому інформацію. Фокус-проекція (ФосР) є локусом фокусуєчих елементів, що презентує нову інформацію. Застосування картографічного підходу, який був розроблений Rizzi, дозволяє глибше розглянути зв'язок між ІС та синтаксичними явищами.

У працях Fontana на основі OVS порядку слів давньоіспанської мови було виявлено, що давньоіспанська мова була мовою з дієсловом у другій позиції (V₂) [1]. Наведемо приклад:

(1) [_{SPEC} IP this place_i [[_I showed] [_{VP} God [_{V'} [_Vt_v t_i] to Abraham]]]]

Згідно проаналізованого речення (1) вважають, що порядок у давньороманських мовах з дієсловом у другій позиції є синтаксичним відображенням прагматичної інформації.

У мовах, таких як сучасна англійська мова, позиція аргументів є у більшій мірі фіксованою, а відтак інформаційна структура не завдає вагомого впливу на розташування складових у базовому реченні моделі SVO. У свою чергу, гнучкий синтаксис давньоанглійської мови створює різні позиції для ранжування підмета, додатків та адвербіалів, дозволяючи їм бути у першопозиції, середній та кінцевій позиціях речення. Така опція надає мовцям максимальну свободу позиціонувати конститuentи висловлення згідно з інформаційно-структурним планом, якому вони надають перевагу: спершу нова інформація, а відома інформація у кінець речення, або як у більш звичних випадках – ініціальна позиція належить відомій інформації, а фінальна – новій інформації. Для прикладу проілюструємо речення з різними моделями порядку слів:

SVO

(2) *Se cyning besæt ðæt fæsten* (Beowulf)

Вище зазначений приклад (2) ілюструє прямий порядок слів. З точки зору інформаційної структури речення, така модель презентує відому інформацію для слухача, оскільки вказівний займенник *se* маркує вже раніше згадану інформацію у контексті про короля Егтеова.

VSO

(3) *Wæs min fæder folcum gecýþed*
(Beowulf)

У прикладі (3) у першопозиції знаходиться присудок, який разом з іменною фразою *min fæder*, наголошує на новій інформації для слухача (фокус), оскільки слухачеві невідомо, про якого батька йде мова. Пізніше у ході розгортання подій стає відомо, що це був батько Беовульфа на ім'я Егтеова.

Таким чином, з огляду на зазначені приклади, зміни позицій конститuentів впливають на сприйняття інформації слухачем.

На пізніших стадіях розвитку мови, різні синтаксичні функції стали посилено асоціюватись з інформаційно-структурним статусом: підмети стають маркерами експлікації відомої інформації, додатки та компоненти виражають нову інформацію і клаузально-ініціальні адвербіали функціонують як рамковий сетер (**frame setter**) [2] як у прикладі (4) :

A: How is business going for Zara industry?

B: [In SPAIN]_{FRAME} the profits are [GOOD]_{FOCUS},
but [in POLAND]_{FRAME} they are [having PROBLEMS]_{FOCUS}.

Рамкова конструкція встановлює фон, який обмежує об'єм пропозиції, і як наслідок зміст контрасту, викликаний прислівниками *in Spain, in Poland* (тут, а не там). Варто зазначити, що ці адвербіали є перспективними і не пов'язані з попереднім дискурсом. Рамковообмежуючі адвербіали завжди існували в англійській мові, однак вважались другорядною моделлю у синтаксисі, але зі зменшенням дискурсивно-з'єднуючих адвербіалів, рамковообмежуючі адвербіали стали основною моделлю.

Дослідження впливу інформаційної структури речення на порядок слів давньоанглійської мови репрезентують квалітативні результати, а ніж квантитативні. Так, наприклад, Kohonen, вивчаючи позиції підметів, додатків та адвербіалів у давньоанглійській мові, дійшов висновку, що існувала всезагальна тенденція закріплювати компоненти речення у "відомій-новій" проекції [3]. Ann Taylor & Susan Pintzuk фокусують увагу на зв'язку між синтаксичними змінами та інформаційною структурою по відношенню до альтернацій (чергувань) VO порядку в давньоанглійській та ранньосередньоанглійській періоди. Проаналізувавши сім давньоанглійських та три середньоанглійські літературні пам'ятки, вчені дійшли висновку, що існує три незалежні змінні (**independent variables**), які впливають на позицію об'єктів у фразі: текст, інформаційний статус, синтаксична складність [5].

Підсумовуючи вище зазначені факти, варто наголосити на тому, що питання стосовно зв'язку ІСР та будови речення є відкритим та потребує подальшого дослідження. У нашій статті, спираючись на розвідки лінгвістів, вважаємо, що зміни у моделях порядку слів впливають на інформаційне навантаження речення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Baker C. L. English Syntax / C. L. Baker. – Cambridge, MA : M.I.T. Press, 1995. – 560 p.
2. Chafe W. Discourse, consciousness and time / W. Chafe. – Chicago : University of Chicago Press, 1994. – 327 p.
3. Denison D. English Historical Syntax / David Denison. – London : Routledge, 2004. – 544 p.
4. Gundel J. Role of topic and comment in linguistic theory / J. Gundel. – Bloomington: Indiana University Linguistics Club, 1977. – 211p.
5. Lambrecht K. Information Structure and Sentence Form: Topic, Focus, and the Mental Representations of Discourse Referents / K. Lambrecht. – Cambridge : CUP, 1994. – 388 p.